

Un nota que és a terres de Castella i Lleó perquè al final del túnel de la serra de Guadarrama hi ha 4 graus de temperatura. Aquest és el comitè de recepció, a pesar que en els campanars amb cigonya ja ha tocat migdia. A Salamanca, en canvi, hi ha una certa tropicalitat en els ànims. La decisió de la ministra de Cultura, Carme Alborch, havia provocat no poca química en el veïnat més apassionat. Els documents confiscats per les tropes del general Franco, com a botí de guerra, a la Generalitat republicana havien de ser restituïts als legítims propietaris.

Des del mateix dia, el 23 de març, la policia local de Salamanca custodiava l'accés a l'Archivo Histórico Nacional, més conegut a la ciutat com Archivo de San Ambrosio. Les ordres de l'alcalde, el socialista Jesús Málaga, eren precises: "evitar que ni un sol paper puga eixir de l'arxiu". Els ànims s'havien radicalitzat, i amb ells, la temperatura ambient. Pareixia que el sol no tenia pietat i el termòmetre estava deprimat. La contradicció inquietava. Aire calent i aire fred: els ingredients de la gota freda.

"Lo quieren to, ¿te das cuén?"

L'anticicló psicològic no parava d'alimentar-se. Aprofitant la circumstància política, alguns especialistes havien posat en marxa la calefacció. Els diputats del PP Rafael Hernando Fraile i Sergio Gómez Alba s'havien interessat davant el Govern central per la recuperació dels béns de valor històric, artístic i numismàtic enviats des de França a Mèxic en el vaixell Vita per part de les autoritats republicanes. L'alcalde d'Oriola, el també popular Luis Fernando Cartagena, havia presentat una moció al ple de la corporació local per a reiterar a la Generalitat de Catalunya la petició de devolució a l'arxiu històric de la ciutat del "seu" *Llibre de repartiment*, que es troba a la Biblioteca de Catalunya. Es tracta d'un document del segle XIV que va ser sostret d'Oriola i venut per un llibreter a la Diputació de Barcelona entre 1920 i 1922. La síndrome de Salamanca estava servida. Fins i tot el Parlament rus preparava una moció per

**Uns 50.000
ciutadans de
Salamanca,
segons la policia
municipal, es van
manifestar el
passat 30 de març
en contra del
trasllat a
Catalunya de part
dels documents
de l'Archivo
Histórico
Nacional. Durant
la protesta, a
pesar de la
serenitat
mostrada en
general, no es van
poder reprimir
alguns conats
d'anticatalanisme.
Feraç, creixent.**

a impedir el retorn del seu botí sobre l'Alemanya nazi.

Com a música de fons, alguns senadors valencians demanaven al Ministeri de Cultura que la Dama d'Elx, autèntica o falsa, tornara de Madrid, del Museu de Arqueologia Nacional, a Elx. Algunes veus feien cor reclamant des d'Aragó i València les seues corresponents parts de l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Catalunya. I si no n'hi havia prou amb això, don Esteban Gómez Rovira, el portabandera dels drets dels castellanoparlants a Catalunya, havia conferenciat sobre el "Tribunal anticonstitucional" a Salamanca uns dies abans, a instàncies de la Caja de Salamanca y Soria. Si els càlculs no fallaven, la manifestació que l'alcalde havia convocat per a les 20.30 podia significar la primera

escenificació contra Catalunya representada sobre la contemporània pell de brau. L'anticatalanisme es faria carn.

Per contra, el ritme de la ciutat semblava estar al marge de la incubació que s'havia produït. Els excursionistes saxons no podien camuflar la seua vocació de pantalla solar i una epidèmica invasió de japonesos proferia exclamacions i fegonades de flaix davant un patrimoni que doblega el llom. I els taxistes, per als quals no hi ha ciència ni disciplina que es puga resistir, no sabien on ni quan era la manifestació.

—Antes se manifestaban los labradores y los ganaderos. A cada dos por tres. Pero ahora estan muy bien retribuidos.

A poques hores de la concentració, a la plaça Mayor, que és el punt calent de la capital del Tormes i de la protesta, no es podia fer altra cosa que prendre cafè o el sol. O preparar una tesina sobre el mal de la pedra. L'únic símptoma púnic, el constituïa la pancarta que el consistori havia desplegat sobre la balconada de l'ajuntament: "La ciudad de Salamanca en defensa del Archivo Histórico Nacional".

A la porta de l'arxiu hi ha una patrulla de policies municipals amb bigot de ferradura i ulls dissuasoris. La presència de càmeres de televisió els excita com a cavalls. Renillen.

—Sólo tenemos orden de vigilar. ¿Si viniesen a por los documentos? En ese momento recibiríamos órdenes oportunas al respecto.

El director de l'arxiu s'excita per telèfon. Sense pausa. Només penja per a advertir que sense autorització del Ministeri no és possible fotografiar els documents en litigi. Els treballadors van carregats de quilovats. Avui han firmat alguns articles als diaris de la ciutat, adduint tota classe d'arguments contra la desmembrament de l'arxiu. Aquests dies treballen com mai. Tenen el punt dels espectadors de la fila de ring.

A quarts de 8, a la porta del consistori, sota els porxos, un comitè molt actiu replega firmes, seguint una campanya encetada pel diari *Tribuna de Salamanca*, segurament el més combatiu en l'assumpte. Major serenitat mostra i demostra *El Adelanto de Salamanca*, potser perquè fa alguns anys va ser dirigit pel mestre J. J. Pérez Benlloch. Inèrcia positiva. La classe més selecta de la capital menja xocolata amb xurros, pren cafès amb llet i mira el rellotge amb insistència. A la plaça ja han començat a concentrar-se alguns botiguers amb abrics *Loden*, acompanyats per fills que avui no han anat a la classe de comptabilitat de l'acadèmia. EmERGEIXEN algunes banderes castellanoleonese. I alguns leons rampants d'Unidad Regionalista. Poca broma. No tarda a aparèixer la representació de la PIE (Plataforma de Independientes de España). Aquest és un calador ideal per a pescar el vot. L'alcalde també fa la seua millor campanya.

La plaça s'omple. La protesta té angles rectes.

Manifest de l'alcalde de Salamanca

Salamanca ha lluitat sempre per la seua identitat. Des de començament del segle XII som una ciutat educadora i cultural. Hem protegit les nostres institucions relacionades amb l'ensenyament fins a l'últim extrem.

Quan el segle passat una ordre governativa va fer desaparèixer les facultats de Medicina i Ciències, la ciutat,

conscient del que aquesta mesura podria suposar, s'hi va enfrontar i amb els escassos recursos propis va mantenir els dos ensenyaments. La Universitat en aquells moments estigué a punt de desaparèixer i els de Salamanca van ser conscients que amb això desapareixia bona part de la seua raó de ser.

Avui ens congrega en aquesta plaça Major una reivindicació justa: la integritat de l'arxiu de San Ambrosio. No entenem que contra tots els criteris arxivístics nacionals i internacionals es vulga trencar la unitat d'aquest Archivo Nacional. Creiem que la divisió del de San Ambrosio provocarà un rosari de reclamacions que, si s'accepten, esmicolaran tots els arxius, les biblioteques i els museus de l'estat. Salamanca va perdre part dels fons bibliogràfics de la seua Universitat en benefici de la Biblioteca Nacional i la Biblioteca del Palacio Real, i no per això reclamem que ens tornen aquests tresors.

L'Archivo Histórico Nacional, secció Guerra Civil, de Salamanca romandrà en la ciutat perquè així ho va aprovar, per àmplia majoria, el Parlament espanyol, representant de la sobirania nacional, quatre vegades.

L'Ajuntament de Salamanca se senti orgullós d'un poble que sap mobilitzar-se per la cultura fent gala del títol de ciutat Molt Culta que posseeix. La nostra riquesa són els museus, les biblioteques, els arxius, les facultats i les escoles. Són la nostra forma de viure i d'entendre la vida, els llibres i els manuscrits han estat la nostra targeta de visita i no consentirem que se'ns prive d'allò que ha funcionat durant quasi seixanta anys. Espanya sencera ha d'adonar-se que la Salamanca que avui s'ha manifestat pels carrers del barri antic és terminant en les seues demandes: no eixirà cap lligall de l'arxiu.

Fins i tot trenca la geometria. Apareix un banc de japonesos despistat. I algun castellà vell.

—Hay que joderse con los catalanes. Pón-galo.

—No es mala gente.

—Si hablesen en castellano, serían unos tipos cojonudos.

—Salamanca non presta lo que natura non da.

La falta de pràctica en matèria de manifestació, com havia anotat el taxista, és incontenible. Hi ha coreografia de processó, amb passos molt dramàtics. Al capdavant va l'alcalde, el president de la Diputació, els rectors de les dues universitats, els portaveus dels grups polítics municipals, els tinents d'alcalde, el president de la

RICARD CUGAT

Torrente Ballester i Jesús Malaga. Les personalitats de Salamanca defensen la unitat de l'Archivo.

Cambrà de Comerç, els secretaris provincials dels sindicats UGT, CCOO i CSIF. Darrere, alguns branden penons com si portaren un ciri.

Jesús Málaga, l'alcalde, s'havia desmarcat del Govern central i del seu partit, però no per això va abusar de la demagogia. Des del dia anterior no havia cessat de demanar que la manifestació fóra pacífica i digna d'una ciutat amb el títol de culta. A pesar de la bona voluntat, eren ostensibles i abundants les pancartes amb insults. "Cabezón, enano, deja el archivo en nuestras manos", en clara al·lusió al president de la Generalitat de Catalunya. "Alborch, estás como una cabra si crees que Pujol se llevará el archivo". I de goles molt irritades eixien consignes com aquestes: "Pujol, cabrón, mueve el cabezón", "A por ellos". Alguns manifestants menjaven cacauets després de proferir grunyits, i comentaven excitats les atrocitats que comet la mandíbula catalana.

—Lo quieren to, ¿te das cuén?

Quan el cap de la manifestació ja havia passat per la Rua Mayor, el Patio Chico, la Cuesta de Carvajal i enfilava pel carrer de San Pablo de retorn a la Plaza Mayor, una gran quantitat de manifestants encara no havia aconseguit eixir del punt de partida. La guerra de les xifres ja s'havia declarat. Els més capacitats per al càlcul parlaven de 15.000. La policia municipal es negava a avaluar la participació. Per sistema. En entrar els capdavanters a la Plaza Mayor, un dels municipals va preguntar a l'alcalde.

—Di 50.

En traspasar la porta del consistori els primers manifestants, ja n'eren 55. Sobre una població aproximada de 180.000. El líder municipal del PP, Julián Lanzarote, havia proposat a l'alcalde que l'escriptor Gonzalo Torrente Ballester, fill adoptiu de Salamanca, llegira el manifest final. L'escriptor per imperatius de diòptria havia declinat la invitació, però s'havia compromès a pronunciar unes paraules. Torrente Ballester va arribar acompanyat del seu particular Lazarillo de Tormes, i feia la impressió que tenia un niu de cigonya sobre el cap. Mentre l'alcalde llegia un discurs contudent davant un auditori que no recordaven ni per les festes majors, uns catalans van ser agredits a la porta de l'ajuntament per lladrar i els caçadors buscaven periodistes catalans per a rebaixar-se adrenalina. Sobre aquella fúria, la saviesa de Torrente Ballester quedava trivial. Però menys era res. Torrente Ballester s'esforçava a parlar com parlava Torrente Ballester, però Salamanca ja havia proclamat Numància. Ell posava la nota incunable a l'homenatge a la víscera. Girada la fulla, la gent repostava als bars i engolia montaditos. L'acer estava sec però algunes mans suaven. I el mercuri havia caigut a l'abisme. Els pròxims capítols ja no es poden escriure sense herois.

Miquel Alberola
(Salamanca)